

рно – освітньою організацією на селі і її вплив на маси був помітним, робота проводилась досить інтенсивно, а підтримка серед сільського населення зростала, тому причин для такого миттєвого масового закриття, крім як реорганізація не було. У звітах Інструкторів Політосвіти часто зустрічається зауваження щодо ворожого сприйняття організації спочатку діяльності і абсолютно позитивного з середини 1919 – 1921 рр., а після цього у цілій низці сіл "Просвіта" раптово зачинається, її майно (часто орендоване) повертається попереднім власникам чи передається райбібліотеці, іншим організаціям, члени розпускаються, а у селі протягом місяця реєструється клуб (Сельбуд).

Цей факт ще раз підтверджує, що "Просвіта", як перспективна культурно-освітницька організація не була потрібна Радянській владі, а отримала право на існування лише як ланка ідеологічного ланцюга хата – читальня – Просвіта – сільський клуб (Сельбуд).

У даний період відмічається, що потужний вплив українофільства перетнувся із не менш могутнім русифікаторським впливом. Традиційний аграрний тип економіки краю почав швидко змінюватися на промисловий у зв'язку із загальнодержавним переворотом та пов'язаними з цим урбанізаційними процесами. В цьому контексті аналіз діяльності місцевих "Просвіт" є особливо актуальним, оскільки дозволить побачити неоднорідні соціокультурні та політичні умови в яких розвивались та

існували "червоні Просвіти" східної Волині (щоб в подальшому порівняти їх із "Просвітами" західної Волині).

І хоча мова йде про короткий період (1917-1922) активності "червоних Просвіт", але не можна применшувати значення цієї діяльності, бо "червона Просвіта" виявилась тою організацією, яка заклала підвалини для виникнення цілого ряду культурних і освітницьких організацій у регіоні: бібліотек, клубів, театрів, музеїв, гуртків художньої самодіяльності, спортивних секцій, друкарень тощо. Уся ця культурно-освітня сфера прийняла безпосередню участь у подальших національно-культурних перетвореннях на Волині.

1. Бухало Г. Просвіта сіяла світло // Сторінки історії Рівненської "Просвіти". – Рівне, 1993. 2. Державний архів Житомирської області (далі ДАЖО). – Ф.560, оп. 1, спр. 1, арк. 29. 3. ДАЖО. – Ф.560, оп. 9, спр. 1, арк. 12-17. 4. ДАЖО. – Ф.773, оп. 1, спр. 1, арк. 89. 5. ДАЖО, ф.24, оп.4-дод., спр.152. 6. ДАЖО, ф. р-2524, оп.1., спр.102, арк.246-250. 7. ДАЖО. – Ф.р-31, оп. 1, спр. 17. 8. ДАЖО, ф. р-1983, оп.1., спр.3, арк.225-227. 9. До історії і боротьби трудящих за встановлення радянської влади на Ровенщині в 1917-1920 рр. // Документи і матеріали на допомогу пропагандистам і агітаторам/ Ровно, 1957. з портрет. та іл. /відділ пропаганди і агітації Ровенського обкому КП України Державного архіву Ров. обл. 1917-1957 рр., 40 років. 10. Історіографія Волинської землі: До 70-річчя від дня народження Г.Бухала: Бібліографічний покажчик /Н.М. Кожан (уклад.); В.П.Ярошук (наук. ред.); Рівн. держ. обл. бібліотека. – Рівне, 2002.: фото.- (Серія "Дослідники Рівненського краю"). 11. Нарис історії "Просвіти" /Р.Іванчук, Т.Комаринець, І.Мельник, А. Середняк – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. 12. Савчук Б. Волинська "Просвіта" – Рівне, 1996. 13. Філіпович М. Луцька "Просвіта" (1918-1935 рр.) // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук – Львів, 2002.

Надійшла до редколегії 12.10.08

Н. Слободян, канд. іст. наук

РЕАЛІЗАЦІЯ "ДОКТРИНИ КАРТЕРА" У ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ В ОЦІНЦІ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТОЛОГІВ

Стаття посвячена аналізу концептуального забезпечення політики США в Персидському заливі в 70-80-е роки ХХ века. Детально розглядається реалізація зовнішньої політики США в районі Персидського заливу за допомогою "доктрини Картера".

The article is devoted to the analysis of the conceptual providing of USA policy in the Persian gulf in 70-80th XX century. In detail realization of foreign policy of the USA is examined in the district of Gulf by means of "Carter's doctrine".

Наприкінці 70-х років ХХ ст. система міжнародних відносин зазнала суттєвих змін, що призвело до виникнення загрози стабільності і безпеки у світі. Введення радянських військ до Афганістану, підписання засудженого переважно більшістю арабських країн Кемп-Девідського сепаратного мирного договору між Єгиптом та Ізраїлем, перемога в Ірані ісламської революції та встановлення радикально-теократичного режиму, захоплення екстремістами священі ісламського світу – мечеті Аль-Харам у Мекці – свідчили про високий рівень напруженості і конфліктності на Близькому і Середньому Сході. Ці обставини прагнули використати у своєму протистоянні наддержави, США та СРСР. В той же час спостерігається зростання уваги політичної еліти США безпосередньо до країн Перської затоки.

В американській політичній думці існувала традиція розподіляти політичні режими арабських країн на "радикальні" та "помірковані" [10]. Основним принципом зовнішньої політики "радикальних" держав американські дослідники називали їх співпрацю з СРСР і невизнання Ізраїлю. До "поміркованих" відносилися країни, що мали тісні політичні та економічні відносини з США та займали стриману позицію щодо арабо-ізраїльського протистояння. Відповідно з боку американських урядовців "радикальні" країни неодноразово звинувачувались в масовому порушенні прав людини, в підтримці терористичної діяльності різних екстремістських угруповань, в підривної діяльності проти "поміркованих" режимів, у

спробах дестабілізувати політичну ситуацію в тих суб-регіонах, де вони розташовані, тощо.

У зоні Перської затоки до "радикальних" держав американські науковці відносила Ірак, де після революції 1968 року до влади прийшла партія відродження Баас, яка проголосила курс на арабську єдність. Решта арабських країн Затоки входили до числа "поміркованих" держав, що мають традиційні партнерські відносини з США. До "поміркованих" держав затоки відносився шахський режим в Ірані до його падіння в 1979 році. Проте перемога ісламської революції в Ірані, прихід до влади релігійної верхівки привели до різкого загострення ірано-американських відносин. В результаті з урахуванням іранського фактору американські вчені запропонували нову класифікацію держав регіону Перської затоки. Відповідно до класифікації, що була запропонована науковцем Нью-Йоркського університету Н. Хурі, виділили три основні типи дійових осіб на Близькому Сході: 1) радикальні реформістські режими (Ірак); 2) помірковані монархічні режими (Саудівська Аравія, Кувейт, Катар, Оман, Бахрейн, ОАЕ); 3) "ісламське відродження", тобто потужні рухи відродження, що створюються мусульманськими екстремістами і урядом Ісламської Республіки Іран (ІРІ), який їх підтримує [15, 382].

Концептуальним документом, що визначив напрям політики США в Перській затоці на початку 80-х років, стала відома "доктрина Картера", сформульована 23 січня 1980 року президентом США Дж. Картером у своєму

традиційному зверненні до Конгресу "Про положення країни". Послання до Конгресу було присвячене регіону Близького Сходу загалом і Перській затоці зокрема [4, 8].

У доктрині було зроблено акцент на агресивній зовнішній політиці Радянського Союзу, що стрімко зростала в останні роки. Інтервенція радянських військ до Афганістану розглядалася як спроба наблизитись до нафтових родовищ Перської затоки і, як кінцевий результат, встановити свій контроль над цим районом. У "доктрині Картера" особливо наголошувалось на винятковому значенні нафтових ресурсів регіону Перської затоки для американської економіки. Саме тому президент Дж. Картер запропонував розглядати даний регіон як зону життєво важливих інтересів Сполучених Штатів. Виходячи з цього, на думку американського президента, для захисту національних інтересів США в зоні Перської затоки необхідно створити спеціальне угруповання збройних сил, так звані "сили швидкого розгортання" (або за іншою термінологією "військові мобільні сили"). Було висунуто теорію можливості використання сил швидкого реагування США у разі, якщо країни-постачальники нафти зони Перської затоки, котрі мають партнерські відносини з США, зазнають агресії або стануть жертвами спровокованих зовнішніми силами державних переворотів. Підсумком промови американського президента стала заява, що США не прагнуть "нав'язати іншим свою систему цінностей", але хочуть "підтримати зусилля інших націй створити власні цінності для того, щоб вони відповідали нездоланному прагненню людей до свободи і справедливості" [21, 197-198].

У першу чергу "доктрина Картера" була спрямована проти Радянського Союзу. Агресивну зовнішню політику СРСР на Середньому Сході, безпосередньо в Афганістані, розглядалась американськими аналітиками та урядовцями як пряма загроза національним інтересам США та їх союзникам у Перській затоці, до яких традиційно належали – Саудівська Аравія, Бахрейн, Катар, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) та Оман.

Проте, сприйняття американською науковою громадою "доктрини Картера" було неоднозначним. Зокрема, низка американських дослідників вдалась до гострої критики окремих положень доктрини, і зрештою оцінила її в цілому як "безідейну та безперспективну" [4, 10]. Так, авторитетні аналітичні видання Сполучених Штатів, порівнюючи "доктрину Картера" з її попередницями, дійшли висновку, що вона не містить в собі нічого принципово нового. Зокрема, аналітики наголошували, що ідеологічна основа нової доктрини подібна до "доктрини Трумена". Разом з тим, як зазначають політичні оглядачі тижневика "Ньюсвік", на відміну від Трумена, Картеру буде набагато важче реалізувати свої плани. "По-перше, – наголошують аналітики, – у США та їх союзників немає військової переваги у регіоні Перської затоки. По-друге, помірковані країни затоки, яких мають намір захищати сполучені Штати, не прагнуть ідентифікувати свою політику з американською. З певних питань їхні позиції часто співпадають з інтересами Вашингтона, але не настільки, щоб вони погодилися на розміщення військ США на своїй території" [4, 10].

Американські науковці фактично отожднювали "доктрину Картера" з доктриною "масованої відплати" Ейзенхауера – Даллеса, яка втратила актуальність у сучасних умовах. Так, американський дослідник У. Леві, аналізуючи перспективи практичної реалізації "доктрини Картера", висловив сумнів щодо здатності американських збройних сил досить ефективно реагувати на внутрішньополітичні конфлікти і зовнішні загрози для консервативних режимів Перської затоки. "В інтересах США, – переконував У. Леві, – не накаляти обстановку в регіоні Перської

затоки, а навпаки, сприяти зменшенню напруженості шляхом переговорів з Радянським Союзом і Китаєм. Крім того, важливе значення для безпеки регіону затоки має нормалізація відносин США з Іраном" [16, 1010].

Але в своїй більшості американська наукова думка сприйняла "доктрину Картера" позитивно. Поява "доктрини Картера" свідчила про поступову еволюцію політики Вашингтона в Перській затоці. Науковці схвалили появу жорсткого зовнішньополітичного курсу, який відповідав амбіціям і можливостям наддержави. Тому критика положень даної доктрини носила стриманий характер. Аналізуючи тогочасні наукові доробки американських політологів їх навіть важко назвати критикою, скоріш за все вони представляють собою доповнення планів реалізації та прогноз наслідків втілення в життя "доктрини Картера".

За твердженням одного з найвідоміших фахівців в галузі геополітики Сполучених Штатів на Близькому Сході Дж. Болла, колишнього заступника держсекретаря США, американські сили швидкого розгортання в Перській затоці не зможуть ефективно протистояти можливій агресії через низку причин суто військового характеру (незнання місцевості, кліматичні особливості, низький рівень підготовки військових до можливих дій в пустелі людський та релігійний фактор.). Дослідник не рекомендував діяти Вашингтону в даному регіоні самостійно, натомість запропонував залучити до американських союзників Саудівську Аравію. Разом з тим науковець вважав, що політику Сполучених Штатів щодо Саудівського королівства на той час не можна назвати достатньо ефективною та перспективною. Щоб це змінити необхідно в повному обсязі задовольняти запити Ер-Ріада щодо постачання нових типів озброєнь, незважаючи на можливе невдоволення Ізраїлю [3, 490-492]. Очевидно, що Дж. Болл не вважав за потрібне повністю відмовлятися від принципів "доктрини Ніксона", за якою американські інтереси в регіоні мають захищатися лише силами США, а переконаний, що їх присутність на театрі воєнних дій повинна бути обмеженою, але натомість значно розширити участь у вирішенні завдань основного регіонального союзника.

Більшість вчених-політологів та аналітиків США виступили за пріоритетність військових заходів в ході реалізації "доктрини Картера". Так, на думку директора Центру міжнародної безпеки Дж. Чорбі, для успішного здійснення "силової політики" необхідно максимально розширити мережу військових баз США в регіоні Перської затоки [5, 219-220].

Як зазначав С. Хантінгтон, провідний американський фахівець з близькосхідної політики "... збільшення присутності американських військ у країнах регіону Перської затоки є невід'ємною складовою політики стримування радянської експансії, в тому числі із застосуванням сили" [12, 8]. Інші вчені запропонували президенту Дж. Картеру більш радикальний характер поведінки в регіоні, а саме використовувати силові методи не лише у разі загрози радянського вторгнення, але й у боротьбі з місцевими арабськими режимами у разі появи проблем із забезпеченням нафтою Сполучених Штатів [7, 6].

В той же час представник ліберального кола науковців Д. Ньюсом, висловив позицію, що взаємна довіра консервативних арабських країн Перської затоки і США досить велика. Незважаючи на короткі періоди деякого охолодження, що періодично виникають в двосторонніх взаєминах і пов'язані з підтримкою Вашингтоном Ізраїлю, зростанням цін на нафту та заявами американської адміністрації про можливість інтервенції, обидві сторони чітко усвідомлюють вкрай високу зацікавленість у співпраці. Монархіям Затоки також відомо, що для про-

ведення інтервенціоністської політики у США не вистачить ані можливостей, ані бажання [18, 308-312].

Аналізуючи головні зовнішньополітичні цілі "доктрини Картера" в районі Перської затоки, науковці Колумбійського університету США звертають увагу на збіг положень доктрини і позиції президента Ейзенхауера щодо контролю над Середземномор'ям. Вчені відзначали, що "іранська революція принесла смуту і нестабільність в регіон та одночасні при підтримці з боку СРСР агресивні дії країн Південного Йемену та Ефіопії, котрі становлять серйозну небезпеку для арабських монархій. Для її подолання уряд Сполучених Штатів повинен використовувати дипломатичні зусилля, спрямовані на зростання проамериканських настроїв у країнах Аравійського півострова, а також концентрацію військових сил у зоні затоки" [13, 558]. Однак дослідники досить скептично оцінюють можливості сил швидкого реагування США, оскільки СРСР географічно розташований набагато ближче до Перської затоки, СРСР має перевагу у використанні звичайних військ. Науковці вважали, що СРСР і США успадкували в регіоні Близького і Середнього Сходу традиційне суперництво між Російською і Британською імперіями [13, 558-560].

Подібних переконань дотримувались й інші американські науковці. Так, Е. Луттвак розглядає СРСР (враховуючи беззаперечний домінуючий вплив Радянського Союзу на Організацію Варшавського Договору), як єдину європейську імперію, що збереглася до цього часу та успадкувала експансіоністські традиції Російської імперії. США, з урахуванням "життєвої" геополітичної і економічної важливості регіону Перської затоки власне для американської держави зобов'язані протидіяти радянському просуванню на південь [17, 32].

Співробітник Інституту аналізу зовнішньої політики Р. Хенкс погодився з позицією Е. Луттвак, проте звернув увагу на такий фактор, як реалізація "політики експансії СРСР в регіон Перської затоки виконувалась за апробованим сценарієм, а саме шляхом створення низки залежних від СРСР країн. Досвід реалізації подібної стратегії Радянський Союз набув в ході створення Організації Варшавського Договору" [9, 48].

Однак Р. Хенкс визнав, що в регіоні Перської затоки існують численні проблеми, не пов'язані з радянською загрозою, але такі, що становлять небезпеку інтересам США. У зв'язку з цим автор особливо виділяє можливість введення країнами затоки, такими як Ірак, Іран, Катар, Оман, ембарго на постачання нафти в знак протесту на невирішеність арабо-ізраїльського конфлікту. У цьому випадку дослідник запропонував у якості крайньої міри інтервенцію США до регіону з метою встановлення та підтримки в ньому миру і безпеки [9, 48].

Інший американський дослідник Ч. Ван-Холлен апелюючи до наукової праці свого колеги Р. Хенкса наголосив, що необхідно у будь-якій ситуації віддавати перевагу дипломатичним засобам впливу, бо необережне застосування силового втручання спричинить ефект, зворотний очікуваному [20, 1068-1073].

Аналізуючи позиції американських вчених консервативних та ліберальних наукових поглядів варто відзначити спільну рису, – дослідники не виключили можливість використання сил швидкого реагування США в Перській затоці. Проте мотивація щодо реалізації військового сценарію є різною. Сили швидкого реагування можуть бути використанні як противага інтервенції СРСР в регіон, так і проти "регіональних партнерів" США від яких походить загроза стабільному нафто постачанню.

Отже, "доктрина Картера" з моменту своєї появи сприймалася багатьма американськими спостерігачами

як завуальований інструмент посилення впливу США в зоні затоки під ідеологічним прикриттям боротьби з радянською експансією. Важливим є той факт, що відносно Перської затоки американська політична думка акцентувала увагу не лише на "комуністичній загрозі", а на "історичному прагненні" Росії до володіння цим регіоном. Акцентуючи увагу на історичних традиціях СРСР офіційний Вашингтон мав намір посилити рівень довіри арабських монархій до США. Адаже в даному регіоні Сполучені Штати вперше проводили самостійну зовнішню політику, а Радянський Союз, як спадкоємець Російської імперії, вже мав досвід розбудови відносин на Середньому Сході, хоча його важко назвати позитивним, все незмінно закінчувалося збройним конфліктом (російсько-турецької війни).

В арабському світі нова доктрина США була сприйнята досить критично. Так саудівський вчений У. Харб дотримувався думки, що проголошення "доктрини Картера" не стало повною відмовою від "доктрини Ніксона", яка не виключала, у разі необхідності, використання американських військ" [24, 44]. Сирійський історик-міжнародник Дж. Матар справедливо вважав, що "в регіоні Перської затоки "не видно нової політики Сполучених Штатів, помітні нові засоби проведення колишньої" [23, 343].

Кувейтські дослідники вбачали небезпеку для регіону як в американській, так і в радянській стратегії. Політичний оглядач кувейтської газети А. Баха-ад-Дін констатує, що "силовий вакуум", який історично утворився в зоні затоки, прагнуть заповнити наддержави. Звідси слідує, що для арабських країн Затоки США і СРСР – рівнонебезпечні експансіоністські сили [2, 97].

Арабський вчений І. Макляд справедливо відзначив, що поняття "безпеки" Перської затоки сприймається в США як безпека своїх інтересів у регіоні, передусім безперешкодний доступ до нафтових родовищ [22, 195].

З середини 80-х рр. у політичній науці США спостерігається поетапна трансформація традиційного сприйняття СРСР як могутнього експансіоніста. Поступовий занепад Радянського Союзу позначився в переусвідомленні американськими вченими загрози його втручання в районі Перської затоки. А. Атертон, помічник держсекретаря з проблем Близького Сходу, вказував, що у першій половині 80-х рр. XX ст. СРСР не зміг ефективно використати у своїх інтересах жодного з близькосхідних конфліктів, в тому числі ірано-іракського, як і помилки Сполучених Штатів, яких вони припустилися в цей період [1, 146].

Традиційно найбільш консервативну позицію відстоював Пентагон. Міністр оборони США К. Уайнбергер ще у 1985 р. наполягав на необхідності "стримування радянської агресії шляхом економічної підтримки та надання допомоги у забезпеченні безпеки" регіональним партнерам, перш за все Саудівській Аравії та Оману [19, 230].

Однак теза про "небезпеку радянської агресії на Близькому Сході" з середини 80-х рр. XX ст. втратила свою актуальність. Так, американський політолог Ш. Хантер у 1989 році писав, що "до 1983 року Вашингтон більше побоювався встановлення радянського впливу в Ірані, ніж безпосередньої небезпеки від наслідків впливу ісламської революції в регіоні затоки. З середини 80-х років ситуація змінилась в діаметрально протилежному напрямку" [11, 706].

Вже в 1988 році, професор Національного Військового коледжу М. Гудмен і аналітик ЦРУ з питань близькосхідної політики СРСР К. Мак-Гіфферт-Екедал остаточно визнали, що загострення уваги на "радянській загрозі" є абсолютно безідейним як по відношенню до інтересів США в Перській затоці, так і стосовно інтересів власне країн Рада Співпраці Арабських Країн Пер-

ської затоки (далі – РСАДПЗ). Підтвердженням цьому є обмін посольськими представництвами між цими країнами і СРСР [8, 579].

Оцінюючи пріоритети політики СРСР на Близькому Сході в епоху М.С. Горбачова, американські вчені на перше місце поставили встановлення дипломатичних відносин з монархіями Перської затоки, і тільки потім – відновлення зв'язків з Єгиптом та зміцнення ролі Радянського Союзу в арабо-ізраїльських контактах [14, 12].

Отже, поступова нормалізація відносин СРСР і монархічних країн Аравійського півострова була зумовлена новим етапом поліпшення радянсько-американських відносин. Проте принципові положення "доктрини Картера", що стосуються регіону Перської затоки, міцно увійшли у свідомість американських наукових кіл і політичного істеблішменту.

Прийняття доктрини означало формалізоване визнання американською адміністрацією особливого місця регіону Перської затоки в світовій системі міжнародних відносин. Ця доктрина стала передусім відповіддю на несприятливу для США політичну ситуацію в регіоні, формування прогресуючого дисбалансу сил "радикальних" і "поміркованих" держав цього району, потенційну можливість радянської експансії в південному напрямку. Схвальне сприйняття переважної більшості американських аналітиків базових положень "доктрини Картера" свідчить про те, що політична наука Сполучених Штатів розділяла виражене в ній бачення щодо здійснення контролю над ситуацією в регіоні. Однак внаслідок кардинальної зміни розстановки сил на світовій арені антирадянська спрямованість "доктрини Картера" швидко втратила актуальність, хоча її основні принципи надовго і міцно закріпилися в американській політичній думці.

1. *Atherton Jr. A.L.* The Soviet Role in the Middle East: An American View // *The Middle East Journal*. – Autumn 1985. – Vol.39, №4.
2. *Baha El-Din A.* An Arab View of Superpower "Security" in the Gulf // *Oil and Security in the Arabian Gulf* / Ed. by A. Farid. – London: Croom Helm, 1981.
3. *Ba // G.W.* Reflections on a heavy year // *Foreign Affairs. America and the World 1980*. – 1981. – Vol.59, №3.
4. *Carter Draws the Line* around the Persian Gulf // *Newsweek*. – 1980. – February 4.
5. *Churba J.* The American Retreat: The Reagan Foreign and Defense Policy. – Chicago: Regnery Gateway, 1984.
6. *Davis M.T.* Another Decade of Confrontation in the Middle East // *The Future of the Conflict in the 1980s* / Ed. by W. Taylor. – Lexington, Mass., Toronto: Lexington books, 1982.
7. *Duignann P., Gann L.* The Middle East and North Africa: The Challengers to Western Security. – Stanford, Cal.: Stanford Univ., Hoover Inst. Press, 1981.
8. *Goodman M.A., McGiffert Ekedahl C.* Gorbachev's "New Directions" in the Middle East // *The Middle East Journal*. – Autumn 1988. – Vol.42, №4.
9. *Hanks R.J.* Oil and Security in US Policy towards the Arabian Gulf – Indian Ocean Area // *Oil and Security in the Arabian Gulf* / Edited by A.M. Farid. – London: Croom Helm, 1981.
10. *Historic Documents of 1979.* Congressional quarterly inc. – Washington (DC). – 1980.
11. *Hunter S.T.* Post-Khomeini Iran // *Foreign Affairs*. – Winter 1989/90. – Vol.68, №5.
12. *Huntington S.P.* The Renewal of Strategy // *The Strategic Imperative / New Policies for American Security* / Ed. by S.P. Huntington. Cambridge, Mass.: Ballinger, 1982.
13. *Hurewitz J.C.* The Middle East: A Year of Turmoil // *Foreign Affairs. America and the World 1980*. – 1981. – Vol.59, №3.
14. *Jabber P.* Forces of Change in the Middle East // *The Middle East Journal*. – Winter 1988. – Vol.42, №1.
15. *Houry N.A.* The Pragmatic Trend in Inter-Arab Politics // *The Middle East Journal*. – Summer 1982. – Vol.36, №3.
16. *Levy W.* Oil and the Decline of the West // *Foreign Affairs*. – Summer 1980. – Vol.58, №5.
17. *Luttwak E.N.* The Grand Strategy of the Soviet Union. – New York: St. Martin's Press, 1983.
18. *Newsom D.D.* Miracle or Mirage: Reflections on US Diplomacy and the Arabs // *The Middle East Journal*. – Summer 1981. – Vol.35, №3.
19. *Report of the Secretary of Defence C.W. Weinburger* to the Congress on the FY 1986 Budget, FY 1987 Authorisation Request and FY 1986-90 Defence Programms. – Washington (DC): GPO, 1985.
20. *Van Hollen Ch.* Don't Engulf the Gulf // *Foreign Affairs*. – Summer 1981. – Vol.59, №5.
21. *Weekly Compilation of Presidential Documents*. – 1980. – January 28.
22. *Макляд І.С.* Ас-сїяса аль-харіджїя аль-саудїя // *Маджалат дірасат аль-халїдж ва ль-джазірат аль-арабія*. – Нісан 1982. – №30.
23. *Матар Дж.* Іадат такїм ас-сїяса аль-арабія туджага аль-віпїяят аль-муттахїда: даава лі ль-хївар // *Ас-сїяса аль-амрїкїя* ва ль-араб. – Бейрут: Марказ дірасат аль-вахда аль-арабія, 1985.
24. *Харб У.А.* Аль-їстратїджїя аль-амрїкїя туджага аль-халїдж аль-арабія: масалїх сабіта ва сїяясат мутагаїра // *Аль-мустакбаль аль-арабія*. – Нісан 1982. – №38.

Надійшла до редколегії 12.10.08

О. Тарасенко, канд. іст. наук

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Досліджено використання інформаційних технологій у викладанні спеціальних історичних дисциплін та прослідковано трансформацію інформаційної діяльності людини в інформаційну кризу, інформаційні революції та нові інформаційні технології.

Informational technologies using in Special Historical Disciplines teaching and transformation of human's informational activity to informational crisis, informational revolutions and new informational technologies are researching in the article.

Історія відкрита у минуле і майбутнє... В цій історії перебуємо ми і наш час. Він стає безглуздим, якщо його обмежити вузькими рамками сьогодення... Лише історія людства загалом може дати масштаб для осмислення того, що з нами відбувається сьогодні. Карл Ясперс.

XXI століття – це епоха змін, інновацій, інтелекту, глобалізації, яка вимагає оволодіти ключовими компетентностями в інтелектуальній, громадянській, правовій, комунікаційній, інформаційній сферах, змінює суму знань, необхідних сучасній людині та способи вивчення нового, докорінно змінює політику в області науки і освіти, формує багатфункціональні, надпредметні, базові компетентності.

Інформаційні технології – це технології, які використовують спеціальні технічні засоби (ЕОМ, аудіо, кіно, відео). У новому інформаційному світі вони щоденно використовуються в усіх сферах людської діяльності, у тому числі в науці й освіті.

Сучасний розвиток та використання інформаційних технологій в Україні, насамперед в науці та освіті, стає першочерговим серйозним викликом для дійсної побудови в Україні інформаційного суспільства XXI ст. та

нової економіки XXI ст., спрямованих на виробництво нових знань, які у вигляді інформації змінюють вигляд сучасного світу. Стрижнем інформаційних технологій є інформація, а домінування електронних засобів розповсюдження інформації зростає з кожним днем, тому електронні довідники, енциклопедії, журнали, книги стають важливою частиною учебного процесу.

Генерація нових ідей, пошук та обробка інформації, яка сьогодні стала стратегічною сировиною у науково-технічному розумінні, відіграють головну роль у процесі побудови суспільства з домінуванням інформації й пріоритетності знань та освіти. [3]

Новітні інформаційні технології складають ядро інноваційних концепцій викладання в освіті, а їхнє впровадження кардинально змінює зміст різних видів діяльності у навчальних закладах. Інформаційні технології використовуються для підвищення ефективності освітнього процесу: – відбір змісту навчання, адекватного поставленим цілям; – введення відібраного змісту в навчальний процес; – контроль навченості на різних етапах навчання; – варіативність організаційних форм